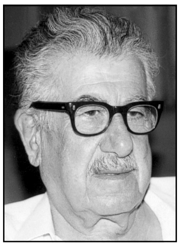

مارف خەزنەدار

یەکەمین کتێبم

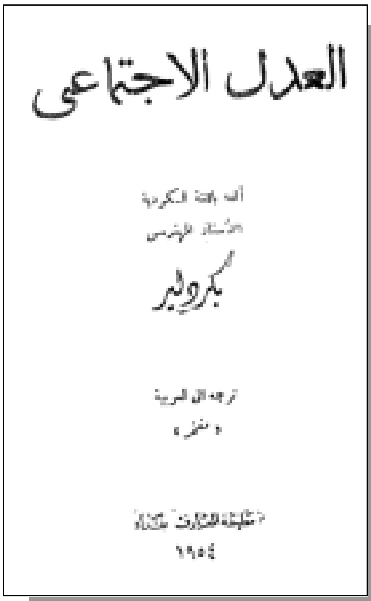
العدل الاجتماعی

١٩٥٤

یەکــەمین نووســین، یەکــەمین پرۆژە و کــار و چاپکراوێک زۆر گــرنگە یەکــەمین جــار لــە لای نووســەر و دوایش ڕەنگدانــەوەی ئەو وەخــت و کاتە کــە هــەڵگری زۆرێک لــەبار و زرووفی ســیاســی و کۆمــەڵایەتی ســات و وەختی خــۆیەتی، بۆ خــۆی خــوێندنەوەیەکی گەرەکە، ڕەنگە بەهۆی بارودۆخی کوردەوە کە تیا ژیاوە، چیرۆکنووسێکی کورد تاکو نامــیلکەیەکی چیــرۆکی چاپکردبێ... کــتــێــبــێــک چیـــــرۆکی لێکەوتووەتەوە کـــــە لە ئەنجـــــامی بەچاپگەیاندنیدا کێشاویە.

بۆ ئـەم مــەبەســـتــە حــەز دەکــەین لە خـــودی نووســەرانەوە. ئەو تاقیکردنەوەیەمان بۆ یەکاڵا و ڕوون بکەنەوە، یاخــود ئەو چیــرۆکــەی دواییــمــان بۆ بگێــڕنەوە کە نەنووســراوەتەوە کە لە ئەنجامی بە چاپکردنی کتێبکەیەوە دروست بووە. ئەمجارەشیان مامۆستا خەزنەدار خۆی یەکەمین ئەزموونی خۆیمان بۆ دەگێڕێتەوە.

سەرنووسەر

١

ئەوەی ڕاستی بۆ «أغاني كردستان» یەکەمین کتێبی من نییە، نامیلکەی «العدل الإجتماعي» یەکەمین کتێبە لە کوردییەوە وەرمگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی و بەناوی خواستراوی نهێنی «مفخر»ەوە بڵاو کراوەتەوە، ئەم کتێبە تا دوو سێ ساڵ لەمەوبەر لە خۆم بەولاوە کەس نەیزانیوە ئەم «مفخر»ە کێیە، من خۆم ئاشکرام کرد. لەبەرئەوە کتێبی «أغاني كردستان» بە یەکەمین کتێبم لە قەڵەم دەدەم.

جارێ پێش ئەوە باس لە نامیلکەی «العدل الإجتماعي» دەکەم. لە ناوەڕاستی سەدەی بیستەم بەکر دلێر ئەندازیاری مەدەنی بوو لە بەغدا دەژیا، سەرەڕای پیشەی ئەندازیاری لە نێوەندی ڕۆژنامەگەرییەوە نزیک بوو، لە پێشانا نووسەر بوو لە بڵاوکراوەی «ئاگا و ڕووداوی هەفتەیی» لە دواییدا لە گۆواری «پەیام». ئەم دوو چاپەمەنییە لە لایەن بەشی پێوەندی لە باڵیۆزخانەی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بڵاو دەکرایەوە، تۆفیق وەهبی سەرپەرشتی چاپیانی دەکرد.

هەر لەو سەردەمەدا بوو بەکر دلێر پرۆژەیێکی چاپی دروست کرد بەناوی «زنجیرەی خوێندەواری کورد»، ساڵانە نامیلکەیێکی بەزمانی کوردی بڵاو دەکردەوە. ئەڵقەی پێنجەمی زنجیرەکە بەناوی «دادی کۆمەڵایەتی» بوو. بەهۆی برادەرایەتییەوە ئارەزووی ئەوەی هەبوو ئەم نامیلکەیەی بۆ وەرگێڕمە سەر زمانی عەرەبی، ئەو کاتە من لە پۆلی یەکەمی بەشی زمانی عەرەبی کۆلێجی ئەدەبیات و زانستی بەغدا بووم.

نامیلکەکەم وەرگێڕایە سەر زمانی عەرەبی لەگەڵ پێشەکییێک لە ساڵی ١٩٥٤ هەزار دانەی لە چاپخانەی مەعاریفی بەغدا چاپکرا. وەکو لە سەرەوە ئاماژەم بۆ کرد تا دوو سێ ساڵ لەمەوبەر کەس نەیزانیوە ناوی نهێنی «مفخر» کێیە، تا من خۆم ئاشکرام کرد، لەبەر ئەوە کتێبی «أغانی کردستان» بە یەکەمین کتێبی خۆم لە قەڵەم دەدەم، چونکە ئەمەیان زیاتر پەیکەری کەسایەتی زانستی و ئەدەبی من دەخاتە ڕوو.

٢

لە پۆلی شەشەمی قوتابخانەی سەرەتایی دەستم کردووە بە وەرگێڕانی شیعری کوردی بۆ زمانی عەرەبی. تا پۆلی سێیەمی کۆلێجی ئەدەبیاتی بەغدا بەشێکی لە ڕۆژنامە و گۆوارە عەرەبییەکاندا بڵاو کرابوونەوە. لەو سەردەمەدا بیرم لەوە کردەوە ئەو شیعرە بڵاوکراوانە و هەندێ شیعری دیکەی کوردی بەعەرەبی بکەم بە

کتێبێک و ناوی بنێم «أغاني كردستان» بڵاویان بکەمەوە.

ئەو کاتە سانسۆر لە عێراق دا لەسەر چاپەمەنی نەبوو، واتە پاکنووسی کتێبەکەم دەبەم بۆ چاپخانە و تا دەکەوێتە بازاڕەوە لە خۆم زیاتر کەس نازانێ چی تێدا نووسراوە. من ترسم تەنیا لە ناوی «کوردستان» هەبوو، ڕاستە ناوەکە قەدەغە نەبوو، لە کتێبی مێژوو و جوگرافیا و بیرەوەری ئاسایی بوو ئەو ناوە بهاتایە، بەڵام لە کارێکی ئەدەبیدا بەزەقی ناوەکە بکەوێتە ناوەوە جۆرە ترسێکی لای من دروست کردبوو، ئەگەر بەناوی نموونەی ئەدەبی کوردی بڵاو بکرابایەوە هیچ جۆرە ترسێک نەبوو.

هەرچۆنێ بێ لە دوای بڵاو بوونەوەی کتێبەکە هیچ جۆرە تەنگوچەڵەمەیێک نەکەوتە ناوەوە.

لەو سەردەمەدا زانای میسری دوکتۆر عەبدولحەلیم ئەلنەجار مامۆستا بوو لە بەشی زمانی عەرەبی کۆلێجی ئەدەبیات. ئەم زانایە پسپۆڕی زمانانی سامی بوو، بەتایبەتی عەرەبی و عیبری، خوێندنی بەرزی لە ئەڵمانیا تەواو کردبوو، بە سنگێکی فراوانەوە ئارەزووی منی هێنایە دی کە داوام لێ کرد پێشەکییێک بۆ کتێبەکەم بنووسێ.

بۆ ڕازاندنەوەی کتێبەکە کە دوو

هونەرمەندی شێوەکار یارمەتییان دام، یەکێکیان بەدیع باباجانی کورد بوو، ئەوەی دیکەیان خالید کەرخی عەرەب بوو.

بەدیع باباجان بەشێوەی هێڵکاری (تخطيط) وێنەی سەر بەرگ و پێشکێش و هەردوو شیعری «خەندەکەی بایی» دڵدار و «یادگاری هیوا»ی ئیبراهیم ئەحمەدی کێشا، هەروەها خالید کەرخیش وێنەیێکی بۆ «گۆرانییەکانی بابا تاهیر» دروست کرد.

کتێبی «أغانی کردستان» بریتییە لە بە باڵا برینێک عەبدولحەلیم ئەلنەجار نوسیویەتییەوە، ئینجا پێشەکییێکی خۆم لە بابەت ڕێڕەوی ئەدەبی کوردییەوە.

ئەو شاعیرانەی لەناو کتێبەکە ناویان هاتووە و نموونەی شیعریان بڵاوکراوەتەوە

و بەکورتی باس لە مێژووی ژیانیان کراوە ئەمانەن:

١- ئەحمەدی خانی: پارچەیێک لە «مەم و زین» بەناوی «مەم موناجات لەگەڵ مۆم دەکا» وەرگیراوە.

٢- پیرەمێرد: شیعرێک بەناوی «زین موناجات لەگەڵ لاشەی مەمی مردوو دەکا» بڵاو کراوەتەوە. جگە لەوە هەر لە شیعری پیرەمێرد کتێبەکە شیعری «من و ئەستێرەکان» و «ئەم ساڵی تازەیە نەورۆز هاتەوە»ی گرتۆتە خۆ.

٣- دڵدار: شیعری «خەندەکەی بایی» بڵاو کراوەتەوە

٤- میهرەبان خاتوون: شیعر «عەشق».

٥- میرزا شەفیع: شیعری «زولێخا» وەرگیراوە.

٦- بێخود: شیعری «دڵم مەفتوونی...» بۆ خانمە جوانانی کەرکووک وەرگیراوە.

٧-شێخ خالیدی شارەزووری نەقشبەندی: موناجاتە بەناوبانگەکەی وەرگیراوە کە پیرەمێرد لە دیالێکتی گۆرانی و زمانی فارسیەوە کردوویەتی بە کوردی.

٨- ئیبراهیم ئەحمەد: شیعری «یادگار و هیوا» وەرگیراوە.

٩- نالی: وەرگێڕانی دووە غەزەلی نالی بڵاو کراوەتەوە.

١٠- بێکەس: شیعری «ئەی مانگ من و تۆ...» بڵاو کراوەتەوە.

١١- بابە تاهیر: شەش دوو بەیتی بڵاو کراوەتەوە.

١٢- وەلی دێوانە: پارچەیێک لە موناجاتەکانی لەگەڵ «شەم».

١٣- دوازدە پارچە لە گۆرانییە میللییە سەرزارییەکانی کوردی (فۆلکلۆر) بڵاو کراوەتەوە.

١٤- لەژێر ناوی «فرمێسک» پارچە پەخشانێکی ئەدەبی وەک شێوەننامە تۆفیق وەهبی بۆ کۆچی دوایی ئەمین زەکی نووسیبوویەوە.

کتێبەکە لە بەغدا لە شوباتی ١٩٥٦ لە چاپخانەی ئەسعەد چاپکرا، تیراژی هەزار دانە بوو.

لە ناوەڕاستی سەدەی بیستەم لە بەغدا لە ڕۆژانی هەینی تیراژی ڕۆژنامەکان لە ڕۆژانی دیکە زیاتر بوو، چونکە ڕۆژی هەینی هەنگامی حەسانەوە بوو، ماوەی خوێندنەوەی چاپەمەنی زۆر بوو، چاپخانەکان دەوری یانەی ڕۆشنبیریان دەبینی، هەروەها ئەگەر کتێبێکیش تازە لەژێر چاپ دەربچووایە کتێبفرۆشەکان هەوڵیان دەدا بەیانی ڕۆژی شەموان (سەرەتای هەفتە) دەست بکەن بە فرۆشتنی.

من لە بیرمە کە (أغانی کردستان) ئامادە بوو بۆ بڵاوکردنەوە، کە بردم بۆ کتێبخانەکان، گوتیان پێنج شەمووە،

بڵاوکردنەوەی دەمێنێتەوە بۆ ڕۆژی شەموو.

من پێوەندیم بە دوو کتێبفرۆشی هەرە گەورەی بەغدا هەبوو، یەکەمیان عەسرییە (العصرية) و دووەمیان موسەننا (المثنى)، هەروەها کتێبفرۆشی (الأمل) ئەمەیان بچووک بوو، بەیانییێکی شەموو لە مانگی مارتی ١٩٥٦ ئەم سێ کتێبخانەیە کتێبەکەی منیان لە هەموو سوچێکی بەغدا و مووسڵ و خوارووی عێراق بڵاوکردەوە، هەرچی ناوچەکانی سلێمانی و کەرکووک و هەولێریش بوون خۆم بۆ کتێبخانەکانم نارد.

دانەیێکی کتێبەکەم بەدیاری بۆ گیوی موکریانی نارد، ئەو کاتە خاوەنی چاپخانەی کوردستان بوو لە هەولێر، لە کۆواری «هەتاو» ستایشی من و کتێبەکەی کردبوو، هەروەها نووسیبووی ئەگەرچی کتێبەکە بە زمانی عەرەبیشە ئەگەر بۆ منی بناردبایە بۆ فرۆشتن لەگەڵ ئەو کتێبانەی خۆم چاپیان دەکەم بڵاوم دەکردەوە و قازانجیشم لێی وەرنەدەگرت. گیو ئەوەند دڵسۆزی کوردایەتی بوو پێی خۆش نەبوو نووسەری کورد بە زمانی غەیرە کوردی بنووسێ، هەمیشە قسە نەستەقەکەی حوسێنی حوزنی موکریانی دووبارە دەکردەوە، ئەگەر بە کوردی جنێویشی پێ بدرێ بەلایەوە خۆشترە لەوەی بە عەرەبی مەدح بکرێ.

٤

لەدوای بڵاوبوونەوەی «أغاني كوردستان» هەموو ڕۆژنامە و کۆوارە هەفتەییەکانی بەغدا بەزمانی عەرەبی بەکورتی لەسەریان نووسی، هەروەها ئەو ڕۆژنامە و کۆوارە کوردییانەی لە سلێمانی و هەولێر و بەغدا دەردەچوون.

ئەوەی لەم بارەیەوە سەرەنجی ڕادەکێشا ئەوەبوو ڕۆژنامەی (الحرية) ئۆرگانی حیزبی ئیستیقلالی بەغدا لەگەڵ ئەوەی هەناسەیێکی قەومی هەبوو، بەو مانایەی ئەوەی کورد خەباتی بۆ دەکا نابێ بیدرێتێ بەڵکو خاوەنی ئەو مافە بێ کە ئەوان دەیدەنێ، لەگەڵ ئەوەشدا پێشوازییێکی گەرمی کتێبەکەی منی کرد، دووجار بەناوی پروپاگەندە بەجوانی ناویان هێنا. هەروەها وتارێکی دوکتور ناسر ئەلحانییان بەزمانی عەرەبی لە بابەت کتێبەکەوە لە ڕۆژنامەی «الحرية» بڵاو کردەوە.

ناسر ئەلحانی مامۆستایێکی هەڵکەوتووی ئەدەبی عەرەبی بوو لە خانەی بەرزی مامۆستایان (دار المعلمين العاليه)، دەرسی بە من نەگوتووە، بەڵام ناسیاوم بوو و منی زۆر خۆش دەویست، ئەو کاتەی وتارەکەی لە ڕۆژنامەی «الحریه» بڵاو کرایەوە پاشکۆی ڕۆشنبیری بوو لە باڵیۆزخانەی عێراق لە واشنتۆن. ئەوەی

شایانی باسە لەم ماوەیەدا ئەوەیە لە دوای ئینقیلابەکەی ١٧ی تەمووزی ١٩٦٨ یەکێک بوو لە وانەی بەدەستی حیزبی بەعس کوژران.

٥

کۆمەڵێکم لە کتێبەکە پێشکێش بە عەبدولحەلیم ئەلنەجار کرد. ئەویش بۆ دۆست و برادەرەکانی ناردبوو لە مامۆستایانی زانستگا و شاعیر و نووسەر و ڕۆژنامەنووسانی میسر و سووریا و لبنان، لەو وڵاتانە هەواڵی دەرچوونی کتێبەکە لە چاپەمەنییان دا بڵاو کرایەوە، هەندێک لەو زاتانە بە نامە و کارتی تایبەتی سوپاسنامەیان بۆم نووسی، ژمارەیان دە دوازدە کەس دەبوو، لەناویان دا تەها حوسێن و یووسف ئەسعەد داغیرم لەبیر ماوە.

لە هاوینی ساڵی ١٩٥٦ لەدوای دەرچوونی کتێبەکە خۆم گەشتێکی ئێرانم کرد، چەند دانەیەکم بەدیاری لەگەڵ خۆمدا برد. لە شارەکانی قەسری شیرین و کرند و کرماشان و هەمەدان و تاران دانەی کتێبەکەم بەسەر خەڵکی ئەو شارانە و نامەخانەی گشتییەکان دا بڵاو کردەوە. لێرەدا پێویستە دوو هەڵوێست بۆ خوێنەران ڕوون بکەمەوە.

١- لەو گەشتەمدا پۆلیسی ئێران ڕێگەی نەدام سەر لە ناوچەی سنەی ئەردەڵان و مەهابادی موکریان بدەم.
٢- لە ماوەی جەنگی ئێران و عێراق (١٩٨١- ١٩٨٨) و بۆمباباران کردنی قەسری شیرین و لەناوبردنی شارەکە لە ماڵێکدا لە ژێر دار و پەردووی خانووی کاول بوو لە ناو نامەخانەی ماڵەکە لەگەڵ قورئان و کتێبی دیکە دانەیێکی «أغانی کردستان» دۆزرابووەوە. عەسکەرێکی کوردی عێراقی بۆ یادگاری لە لای خۆی پاراست بووی.

٦

لە ماوەی دەرچوونی کتێبەکە ڕەوشەن بەدرخان لە شامەوە بە سەفەر هاتبووە

بەغدا، لەگەڵ ئەم ژنە خوێندوارە بەکارە ناسیاو بووین، نامەنووسین کەوتبووە نێوانمانەوە بەهۆی کامیران بەدرخان کە ئەو کاتە لە پاریس دەژیا. ڕەوشەن خان کە گەڕایەوە شام کۆمەڵێک لە کتێبەکەم پێشکێشی کرد، لە سووریا بەسەر دۆست و برادەراندا دابەشی کردبوو.

ئەوەی ئاشکرایە ئەوەیە لە هەینی ساڵی ١٩٥٧ میهرەجانی لاوانی دیمۆکراتی گێتی لە مۆسکۆ بەسترا، کۆمەڵک لاوی کورد نوێنەری لاوانی دیمۆکراتی کوردستان بوون، ئەوەی من ئاگادارم ئەحمەد عوسمان و جەلال تاڵەبانی و عومەر دزەیی لەگەڵ قوتابی و لاوی دیکە نوێنەری کورد بوون، ڕەوشەن بەدرخان دوو دانە لە کتێبی «أغانی کردستان»ی پێشکێش کردبوون، نازانم کامەیان لەو سێ کەسە وەری گرتبوو، لەوێ دانەیێکیان دابووە قەناتی کوردۆ و دانەکەی دیکەیان پێشکێش بە نامەخانە لینین (ئێستا نامەخانەی ڕووسیا) کردبوو.

ئیتر قەناتی کوردۆ لە بیبلیۆگرافیای نامەخانەکانی ڕۆژهەڵاتناسانی ئەو وڵاتە تۆماری کردبوو، هەروەها هەموو بەشە عەرەبییەکانی ئەکادیمیەی زانستی ئەو سەردەمەی دەسەڵاتی سۆڤیت ئاگادار کردبوو، لەدوای سێ ساڵ کە بۆ تەواوکردنی خوێندنی بەرز ڕووم کردە ئەو وڵاتە لە نێوەندی ڕۆژهەڵاتناسیدا ناوبانگم هەبوو.

٧

ئەو کاتەی کتێبی «أغانی کردستان» بڵاو کرایەوە سەعید قەزاز وەزیری ناوەوەی عێراق بوو، ڕۆژێکیان لە ناو ئۆتۆمۆبیلەکەی دەبێ و بە شەقامی ڕەشید تێدەپەڕێ، چاوی بە وشەی «کوردستان» دەکەوێ لەسەر کتێبێک لەوانەی لە کەشکەکانی ئەو شەقامە هەڵواسرا بوون. بە شوفێرەکەی دەڵێ ئۆتۆمۆبێل ڕابگرێ و بچێ دانەیێک لەو کتێبەی بۆ بکڕێ.

هەمووی هەفتەیێک بەسەر دەرچوونی کتێبەکە تێپەڕی نەکردبوو، ڕۆژێک ئەو بەیانییە لە کۆلێجی ئەدەبیات لە

موحازەرەدا بووم، سەعات ١١،٠٠ی بەیانی لێ بوومەوە. بەپێ لە بابولموعەزەمەوە بەرەو قوتابخانەی ئامادەیی نێوەندی بەناوبانگی بەغدا هاتم، لەوێ مووچەخۆر بووم بەناوی کاتیب. هەر لە دەرگای قوتابخانەکەوە دەرگاوان پێی گوتم ڕوو بکەمە ژووری کارگێڕ، ئەو کاتە عەلائەدین ڕەییس کارگێڕ بوو، یەکێک بوو لە پیاوە ناودارەکانی پەروەردە لە هەموو عێراق.

کە لێ چوومە ژوورەوە گوتی: سکرتێری وەزیری ناوەوە فوئاد تەکەرلی هاتە ئێرە و لە سەعید قەزازەوە ئەم نامەیەی بۆ هێنای. دیار بوو کارگێڕ بە پەرۆشەوە بوو بزانێ نامەکە لە بابەت چییەوەیە؟ لە دوای خوێندنەوەی نامەکە بەزمانی کوردی بوو، گوتم: پیرۆزبایی دەرچوونی کتێبی «أغانی کردستان»م لێ دەکا، بەمە ئەویش دڵی خۆش بوو. هەروەها کارگێڕی قوتابخانە گوتی: فوئاد تەرکەرلی ئارەزووی دەکرد چاوی پێت بکەوێ، دیارە یەکتری دەناسن، گوتم بەڵێ فوئاد یەکێکە لە چیرۆکنووسە بەتواناکانی عێراق، ئاشنایەتیمان لەگەڵ یەکتریدا هەیە و لە هەندێ ڕۆژانی هەینی لە چاپخانەکانی بەغدا لەگەڵ بەدر شاکر سەیاب و حوسێن مەردان و عەبدولڕەزاق عەبدولواحید و کازم جەواد دوو نووسەر و شاعیری دیکە چاومان بەیەکتری دەکەوت.

ئیتر پێش ئەوەی لە ژووری کارگێڕی قوتابخانە بچمە دەرەوە عەلائەدین ڕەییس گوتی: پێویستە بچیە لای سەعید قەزاز و سوپاسی ئەو ڕێزلێنانەی بکەی، دیارە چاوت بە فوئاد تەکەرلیش دەکەوێ.

ئەوەی ڕاستی بێ لەو سەردەمەدا بەپێی بۆچوونی کۆمۆنیستەکان و نیشتمانپەروەرانی کورد نزیک بوونەوە لە سەعید قەزاز پەسەند نەبوو، نەک تەنیا ئەو بەڵکو بیروڕایان بەرامبەر بە تۆفیق وەهبیش ڕەشبینانە بوو. ئەو کاتە من دەمێک بوو ئەو ڕچەم شکاندبوو و لە تۆفیق وەهبی نزیک بووبوومەوە تا پلەیێک خۆم بە قوتابی ئەو دەزانی و ئەویش منی بە برازای خۆی حسێب دەکرد. هەرچۆنێک بێ ئەو ڕۆشنبیرە کوردانەی تۆفیق وەهبییان بە کۆنەپەرست حسێب دەکرد و هەڵوێستی منیان بەدڵ نەبوو، ئەوانە لەدوای دە ساڵ واتە لە ساڵی ١٩٦٧ بەم لاوە ئەوان خۆیان لە تۆفیق وەهبی نزیک بوونەوە و دانیان بە هەڵەی خۆیاندا هێنا بەرامبەر بە هەڵوێستی من.

هەرچۆنێک بێ لەدوای وەرگرتنی نامەکەی سەعید قەزاز ڕۆژێکیان ڕووم کردە وەزارەتی ناوەوە، لە قوتابخانەی ئامادەییەوە نزیک بوو. فوئاد تەکەرلی پێشوازییێکی گەرمی لێ کردم، گوتی: جارێ میوانی من بە، ڕەفائیل بەتی وەزیر دەوڵەت لەلای سەعید بەگە، وا بزانم

گفتوگۆیان زۆر ناخایەنێ، چونکە بەپێوە وەستاون و قسە دەکەن. گفتوگۆم لەگەڵ سەعید قەزاز گەرم بوو، دەیگوت: وەرگێڕانەکەتم بەدڵ بوو بۆ شیعرە کوردییەکان، عەرەبییەکەت خۆش و جوانە، دەتوانم بڵێم فیتزجیراڵد چی لەگەڵ چوارینەکانی عومەر خەیام کردووە تۆ ئەوەت لەگەڵ شیعرە کوردییەکان کردوە، پێویستە لەدوای خوێندنی کۆلێجی ئەدەبیات خوێندنی بەرزت لە بەریتانیا یا ئەمەریکا تەواو بکەی. لەم چاوپێکەوتنەدا سەعید قەزازم وەک نیشتمانپەروەرێکی کورد بەشێوازی خۆی کەوتە بەرچاو. لەپاشانیشا ئەوەی خستەڕوو کە جوامێرێکی نەترس و کەسایەتییێکی مەرد بوو بەتایبەتی لە کاتی لەسێدارەدانیدا لە بەغدا.

٨

لەو بەهارەدا کە کتێبی «أغانی کردستان» بڵاوکرایەوە، ئەدمۆنسی سیاسی و کوردناسی ئینگلیز هەندی فۆڕمەی چاپکراوی کتێبی «کورد و تورک و عەرەب»ی بە ئینگلیزی لە لەندەنەوە ناردبوو بۆ بەغدا بۆ تۆفیق وەهبی، مەبەستی ئەوە بوو بیروڕای خۆی لە بەرامبەری دەربڕێ و هەڵەچنیشی بکا. تۆفیق وەهبی ئەم ڕێکەوتەی بەهەل زانی و پێشنیازی ئەوەبوو

دانەیێک لە «أغانی کردستان»ی پێشکێش بکەم و ئەو لەگەڵ فۆڕمەکانی کتێبی «کورد و تورک و عەرەب» ڕەوانەی لەندەنی بکا.

ئەوەی شایانی باسە تا ئەو کاتە من ئەدمۆنسم نەدی بوو، ئێستا و ئەوساش تا کۆچی دوایی چاوم پێی نەکەوت. ئەگەر تەوفیق وەهبیش پێشنیازی نەکردایە ئەوەی دەهێنا کتێبەکەی پێشکێش بکەم چونکە زانایێکی دیار و کوردناسێکی بەناوبانگ و بەکار بوو.

ئەوەی لێرەدا پێویستە بیڵێم ئەوەیە تۆفیق وەهبی لە ناو کوردناس و مێژووناسی غەیرە کورد زۆر ڕێزی لە سێ کەس دەنا، لەسەر ئەو باوەڕە بوو ئەمانە دۆستی کوردن و مێژوونووس و زانای بابەتین، ئەو کەسانە مینۆرسکی ڕووس و پوورداوودی فارس (یا ئازەری) و ئەدمۆنسی ئینگلیز

بوون، پێوەندی بە هەرسێکیانەوە هەبوو، بەزۆری لای من ستایشی دەکردن. منیش ئەو کاتە ئارەزووم دەکرد هەرسێکیان بناسم، بەڵام ئەو ئاواتەم بەتەواوی نەهاتە دی. وابوو لە دواییدا ئاشنایەتیم لەگەڵ پووردااود پەیدا کرد لە تاران، هەروەها لە شاری مۆسکۆش لەگەڵ مینۆرسکی، کەچی لەگەڵ ئەدمۆنس تا مردنیش ئاشنایەتیم لەگەڵی پەیدا نەکرد، بەڵام ئەو منی دەناسی هەندێ نووسینی منی خوێندبووەوە.

٩

کتێبی «أغانی کردستان» لە نامەخانەی عەرەبیدا بە زیندوویی دەمێنێتەوە، ئێستا و لەدوارۆژیشدا لایەقی ئەوەیە زیاتر لە جارێکیش چاپ بکرێتەوە.

ئەگەر هەوڵی چاپکردنەوەی درا پێویستە ڕەچاوی ئەم تێبینیانەی لای خوارەوە بکرێ.

١- تێکستی وەرگێڕانی شیعرە کوردییەکان پێویستییان بەهیچ جۆرە دەسکارییێک نییە، ئەوە ناڵێم ئەگەر هەڵەی بەرچاو بکەوێ پێویستە ڕاست بکرێتەوە.

٢- دەکرێ لە چاپی تازەدا وێنەی هێڵکاری تەعبیری بۆ هەندێ لە شیعرەکان لە لایەن هونەرمەندانەوە دروست بکرێ.

٣- ئەوەی پێویستی بەدەسکاری هەیە ئەو زانیاریانەیە کە لە بابەت ژیانی شاعیران و بەرهەمی ئەدەبییان خراونەتە ڕوو.

کەموکوڕی لەم لایەنەوە لەبەرئەوە بووە هەندێ لە زانیارییەکان ڕاست نەبوون، لە دواییدا بە بەڵگەوە ئەو زانیاریانە ڕاست کرانەوە، ئەمانە پێوەندییان بەسەردەمی ژیانی شاعیر و پەروەردەی خێزانی و کاروباری ژیان و پیشە و سەنعەتیانەوە هەیە، بۆ مەبەسی ڕاست کردنەوەی ئەم هەڵانە لە کتێبەکەدا بە من بێ مێژووی ئەدەبی کوردی (حەوت بەرگەکەی) خۆم بکرێ بەسەرچاوە، واتە هەرچی لە کتێبی «أغانی کردستان» نووسراوە ئەگەر لەگەڵ ئەوەی لە مێژووی ئەدەبی کوردیدا هەیە ڕێک نەکەوێ ئەوەی مێژووەکە ڕاستە.